EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 9.7.2025.
COM(2025) 366 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Eiropas mantojuma zīmes darbības izvērtējums (2018–2024)

{SWD(2025) 176 final}

1. Ievads

Eiropas mantojuma zīme (EMZ) tika ieviesta 2011. gadā kā Eiropas iniciatīva, lai palielinātu Eiropas kopīgā kultūras mantojuma pamanāmību un veicinātu spēcīgāku Eiropas identitātes apziņu. Iniciatīvas mērķis bija veidot saikni starp Eiropas iedzīvotājiem, jo īpaši jauniešiem, veicinot gan valstu, gan Eiropas vērtību un vēstures novērtēšanu. EMZ būtisks mērķis bija stiprināt Eiropas identitāti, izceļot kopīgus vēsturiskus notikumus un kultūras vērtības. Demonstrējot valsts un Eiropas nozīmes mantojuma objektus, iniciatīvā tika uzsvērts, ka Eiropas identitāti veido gan atsevišķu valstu vēsture, gan kopīga Eiropas pieredze. EMZ mērķis bija arī sekmēt starpkultūru dialogu, veicināt cieņu pret dažādām kultūrām un izveidot platformu savstarpējai sapratnei. Vēl viens nozīmīgs EMZ rezultāts bija palielināt to mantojuma objektu atpazīstamību, kuri ir veidojuši Eiropas vēsturi un kultūru. Tika sagaidīts, ka daudzi no šiem objektiem, kas bieži vien nav pietiekami atzīti Eiropas kultūrtūrismā, kļūs labāk pamanāmi, tādējādi palīdzot tos saglabāt un popularizējot tos kā izglītības platformas. Iniciatīvas mērķis bija arī piesaistīt plašāku auditoriju, tādējādi veicinot vietējo lepnumu, tūrismu un ekonomiku. EMZ liela uzmanība tika pievērsta jauniešu iesaistīšanai, izmantojot inovatīvus izglītības resursus, darbseminārus un izstādes, lai palīdzētu viņiem labāk izprast Eiropas kopīgo vēsturi un vērtības. Tas Eiropas jauniešiem nodrošināja saikni ar sava kontinenta bagātīgo mantojumu.

EMZ izvērtējums, pamatojoties uz ieinteresēto personu atsauksmēm un dokumentu izpēti, novērtē tās progresu otrajā posmā (2018.–2024. g.) un balstās uz iepriekšējiem izvērtējumiem. Tā mērķis ir uzlabot iniciatīvas lietderību un ietekmi. Saskaņā ar Eiropas Komisijas labāka regulējuma pamatnostādnēm izvērtējumā tiek vērtēti pieci kritēriji: lietderība, efektivitāte, saskaņotība, ES pievienotā vērtība un būtiskums. **Konstatējumi sniegs informāciju EMZ nākotnei, nodrošinot, ka tā joprojām ir instruments, ar ko saglabāt un izcelt Eiropas kopīgo vēsturi un vērtības, savukārt gūtā pieredze palīdzēs pilnveidot iniciatīvu tās nākamajam posmam pēc 2025. gada**.

Izvērtējums liecina par ievērojamiem panākumiem, jo īpaši objektu pamanāmības palielināšanā un to nozīmes palielināšanā Eiropas mērogā. EMZ ir labi integrējusies citās ES kultūras mantojuma iniciatīvās, neraugoties uz problēmām Eiropas identitātes noteikšanā. Zīme ir stiprinājusi kultūras mantojuma objektu tīklus, nodrošinot sadarbību un zināšanu apmaiņu, ko valstu centieni vieni paši nespētu panākt. Tā ir arī atvieglojusi objektu piekļuvi ES finansējumam.

EMZ ir pielāgojusies tādām ES prioritātēm kā ilgtspēja, digitālā inovācija un iekļaušana. Ir gūti panākumi piekļūstamības un dzimumu līdztiesības uzlabošanā, lai gan īstenošana dažādos mantojuma objektos ir bijusi atšķirīga. Izvērtējumā uzsvērts, ka ir vajadzīgi skaidrāki norādījumi un praktiski rīki mantojuma objektiem, lai labāk integrētu Eiropas dimensiju. Ārēji faktori, piemēram, Covid-19 pandēmija, ne tikai traucēja iniciatīvu, bet arī veicināja inovāciju, jo īpaši izmantojot digitālo iesaisti.

2. Darbības attīstības stāvoklis

Laikposmā no 2018. līdz 2024. gadam Eiropas mantojuma zīmes (EMZ) piešķiršana ievērojami paplašinājās, un 2024. gadā tā bija piešķirta 67 objektiem. Šis pieaugums, jo īpaši

Centrāleiropā un Austrumeiropā, padarīja zīmi iekļaujošāku un izcēla plašāku Eiropas vēstures un identitāšu klāstu. Palielinājās arī atzīto mantojuma objektu daudzveidība, zīme tika piešķirta arī zemūdens arheoloģijas objektiem, piemēram, Azoru salās, un nemateriālajam kultūras mantojumam, piemēram, dzejolim "Zdravljica", kas simbolizē 1848. gada revolūcijas jeb Tautu pavasari. Transnacionāli projekti, piemēram, "Cisterscapes", kuros iesaistītas vairākas valstis, atspoguļoja savstarpēji ciešāk saistītu pieeju Eiropas mantojumam. Tika stiprināta iesaiste izglītības jomā un sabiedrības informēšana, un daudzi mantojuma objekti izstrādāja programmas, kas vērstas uz tādiem tematiem kā demokrātija un kultūras daudzveidība. Piemēram, *Seminaarinmäki* universitātes pilsētiņa Somijā katru gadu iesaistīja vairāk nekā 8000 studentu, savukārt Ventotenes salā Itālijā tika rīkoti semināri par Eiropas federālismu. Covid-19 pandēmija izjauca fiziskus pasākumus, taču paātrināja pāreju uz digitālajiem rīkiem. Daudzi objekti izveidoja tiešsaistes ekskursijas un virtuālus seminārus, tādējādi saglabājot sabiedrības iesaisti, bet vienlaikus radot problēmas piekļūstamības un personīgās saiknes ziņā. EMZ biroja izveide 2023. gadā formalizēja EMZ objektu tīklu, veicinot sadarbību, apmainoties ar paraugpraksi un atbalstot mazākus objektus. Šī struktūra uzlaboja saziņu, spēju veidošanu un objektu kopīgas identitātes veidošanu, savukārt tādas iniciatīvas kā Eiropas kultūras mantojuma dienas veicināja kopīgas izglītības un kultūras programmas.

3. Izvērtēšanas konstatējumi: panākumi un problēmas

Eiropas mantojuma zīmes (EMZ) izvērtējums par laikposmu no 2018. līdz 2024. gadam sniedza vērtīgu ieskatu par iniciatīvas lietderību, problēmām un jomām, kurās iespējami turpmāki uzlabojumi. Izvērtējumā uzmanība tika pievērsta tādiem svarīgiem kritērijiem kā lietderība, efektivitāte, saskaņotība, ES pievienotā vērtība un būtiskums, apzinot gan panākumus, gan jomas, kurām jāpievērš uzmanība, lai palielinātu programmas ietekmi.

Lietderība

EMZ ir izrādījusies lietderīga vairākās svarīgās jomās, jo īpaši attiecībā uz Eiropas mantojuma objektu atpazīstamības palielināšanu. Vairāk nekā 60 % apsekoto objektu norādīja uz apmeklētāju skaita pieaugumu pēc zīmes saņemšanas, kas arī veicināja vietējo kopienu lielāku iesaisti un objektu Eiropas nozīmes plašāku atzīšanu. Zīme palīdzēja sekmēt vietējo tūrismu un veicināja vietējo ekonomiku. Turklāt EMZ ir bijusi pozitīva izglītojoša ietekme, jo daudzi mantojuma objekti piedāvā inovatīvas programmas, kas apmeklētājus, jo īpaši jaunāko paaudzi, izglītoja par Eiropas vēsturi un vērtībām, izmantojot darbseminārus, seminārus un digitālos rīkus, piemēram, virtuālas ekskursijas un multivides prezentācijas. Tomēr bija arī problēmas. Daudziem objektiem bija grūti skaidri definēt un parādīt "Eiropas nozīmes" jēdzienu. Šī problēma bija īpaši izteikta gadījumos, kad vietējā vai reģionālā vēsture pārklājās ar plašāku Eiropas vēsturi, apgrūtinot objektu spēju formulēt savu nozīmi Eiropas mērogā.

Izvērtējumā Eiropas Komisijai tika ieteikts sniegt skaidrākus norādījumus un piemērus, lai palīdzētu pieteikuma iesniedzējiem saprast, kā parādīt Eiropas nozīmi. Tika arī ierosināts Komisijai apsvērt iespēju ieviest divu posmu atlases procesu: pirmais būtu vērsts uz Eiropas nozīmes pārbaudi, bet otrais – uz projektu priekšlikumu un darbības plānu izvērtēšanu. Šāda pieeja racionalizētu pieteikumu iesniegšanas procesu un nodrošinātu, ka tiek atlasīti tikai objekti, kas ir skaidri saistīti ar Eiropas mantojumu.

Efektivitāte

EMZ darbības efektivitāte kopumā bija augsta, bet izvērtējumā tika uzsvērtas jomas, kurās uzlabojumi varētu samazināt administratīvo slogu. Divu posmu atlases process, kas ietver gan valstu priekšatlasi, gan ES līmeņa atlasi, tika uzskatīts par zināmā mērā lieku, jo īpaši gadījumos, kad objekti neatbilda Eiropas nozīmes kritērijam. To racionalizējot vienā posmā, tiktu uzlabota efektivitāte, samazinot dublēšanos. Turklāt tika konstatēts, ka administratīvo uzdevumu sarežģītība, arī ziņošanas prasības un objektu uzraudzība, ir joma, kas jāprecizē. Uzraudzības sistēma vairāk darbojas kā darbības pārskats, nevis kā visaptverošs izvērtējums, un tika aicināts izstrādāt skaidrākus norādījumus un kopējus rādītājus objektu novērtēšanai. Turklāt valstu kvotas objektu pieteikumu iesniegšanai, ierobežojot katras dalībvalsts objektu skaitu līdz vienam objektam atlases gadā, sākotnēji bija noderīgas, bet kļuva ierobežojošas, arvien vairāk valstīm paužot interesi.

Izvērtējumā tika ieteikts pārskatīt šīs kvotas, lai ņemtu vērā pieaugošo tādu mantojuma objektu skaitu, kas vēlas iegūt atzīšanu, tādējādi nodrošinot, ka programmas paplašināšana atbilst tās vērienīgākajiem mērķiem.

Saskaņotība

EMZ ir īpaša ES kultūras politikas vidē, jo tā koncentrējas uz mantojuma objektu simbolisko vērtību un to lomu Eiropas identitātes un vienotības veicināšanā. Atšķirībā no citām ES programmām, piemēram, *UNESCO* Pasaules mantojuma saraksta vai Eiropas mantojuma dienām, kuru uzmanības centrā ir materiālais mantojums vai kultūras saglabāšana, EMZ uzsver objektu vēsturisko un simbolisko nozīmi kopīgu Eiropas vērtību popularizēšanā. Šis unikālais uzsvars stiprina ES integrācijas projektu un vēstījumu par Eiropas vienotību. Tomēr pastāv pārklāšanās ar citām ES iniciatīvām, piemēram, Eiropas Padomes kultūras ceļiem, kuru mērķis arī ir popularizēt Eiropas mantojumu. Lai gan EMZ ir vērsta uz Eiropas integrāciju, izvērtējumā tika norādīts uz ES kultūras programmu sadrumstalotības risku.

Tika ierosināts veidot spēcīgāku sinerģiju starp EMZ un citām ES darbībām, piemēram, *Erasmus+* un programmu "Eiropa pilsoņiem", lai veicinātu sadarbību starp programmām un maksimāli palielinātu zīmes ietekmi. Izvērtējumā arī norādīts, ka EMZ varētu labāk saskaņot ar ES prioritātēm, piemēram, ilgtspēju un digitālo inovāciju. Tā kā ES šīm jomām piešķir arvien lielāku prioritāti, EMZ ir iespēja veicināt zaļo praksi mantojuma pārvaldībā un digitālo piekļūstamību. Mantojuma objekti jau izmanto ilgtspējīgu praksi, piemēram, energoefektīvas tehnoloģijas un ilgtspējīga tūrisma iniciatīvas, taču šie centieni ir pilnīgāk jāintegrē plašākā ES darba kārtībā. Izvērtējumā arī ieteikts EMZ ciešāk integrēt ES kultūras diplomātijas centienos. Parādot Eiropas dažādo mantojumu visai pasaulei, EMZ varētu stiprināt ES kultūras diplomātiju un popularizēt Eiropas vērtības visā pasaulē.

ES pievienotā vērtība

EMZ ir izveidojusi Eiropas kultūras mantojuma objektu tīklu, un šiem objektiem ir kopīgi mērķi un tie iesaistās sadarbības pasākumos. EMZ biroja izveide 2023. gadā ir pastiprinājusi šos tīklus, sniedzot loģistikas, finansiālu un reklāmas atbalstu. Zīme ir sekmējusi kopīgus projektus, arī izstādes, izglītības programmas un kopīgas kultūras iniciatīvas, kas ir veicinājušas pārrobežu partnerības un paraugprakses apmaiņu.

Vēl viena būtiska pievienotā vērtība ir piekļuve ES finansējumam. EMZ kalpo kā uzticamības zīme, kas ļauj objektiem saņemt finansējumu no tādām programmām kā "Radošā Eiropa", *Erasmus+* un "Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības". Tas ir ļāvis mantojuma objektiem

īstenot projektus, kas saistīti ar kultūras saglabāšanu, jauniešu iesaisti un starpkultūru dialogu. Tomēr izvērtējumā tika norādīts, ka mazākiem objektiem bieži vien ir grūti piekļūt šiem līdzekļiem, jo pieteikumu iesniegšanas procedūras ir sarežģītas un administratīvās spējas ir ierobežotas. Neatkarīgi no EMZ panākumiem ES līmenī tās pamanāmība valstu līmenī joprojām ir ierobežota. Daži objekti norādīja, ka EMZ netika pietiekami popularizēta vietējās kopienās un plašāka sabiedrība nezināja par EMZ nozīmi. Lai to risinātu, izvērtējumā tika ieteikts sākt valsts līmeņa informētības veicināšanas kampaņas, lai palielinātu EMZ objektu un iniciatīvas vispārējo atpazīstamību.

Būtiskums

EMZ joprojām ir ļoti būtiska, jo īpaši tāpēc, ka ES arvien lielāku nozīmi piešķir ilgtspējai, digitālajai inovācijai un iekļautībai. Daudzi EMZ objekti savā darbībā ir integrējuši ilgtspēju, ieviešot zaļu praksi un videi draudzīgus projektus, kas atbilst ES vidiskajiem mērķiem. EMZ saskaņošana ar jauno Eiropas darba kārtību kultūrai vēl vairāk pastiprina tās būtiskumu sociālās kohēzijas, ekonomikas attīstības un demokrātiskās iesaistes veicināšanā. Digitālā inovācija ir vēl viena joma, kurā EMZ ir apliecinājusi savu būtiskumu. Daudzos objektos ir izmantotas digitālās platformas, kas piedāvā virtuālas ekskursijas un tiešsaistes resursus, lai piesaistītu plašāku auditoriju. Tomēr pastāv atšķirības attiecībā uz to, cik labi objekti ir ieviesuši digitālos rīkus, un mazāki objekti saskaras ar lielākām problēmām. Izvērtējumā Komisijai tika ieteikts turpināt atbalstīt objektus digitālo resursu izstrādē un nodrošināt, ka šie rīki ir piekļūstami visām auditorijām, arī personām ar invaliditāti. EMZ joprojām ir ļoti būtiska arī sociālās kohēzijas un iekļaušanas veicināšanā, jo īpaši Eiropā, kas saskaras ar tādām problēmām kā migrācija un diskriminācija. Objekti, kas savās programmās iekļauj sociālo iekļaušanu, ziņo par pozitīviem rezultātiem nepietiekami pārstāvēto grupu sasniegšanā un starpkultūru dialoga veicināšanā.

Tomēr izvērtējumā tika norādīts, ka iekļautības pasākumu īstenošana dažādos objektos ļoti atšķirās, un Komisijai tika ieteikts veicināt programmas, kas vērstas uz iekļautību un sociālo kohēziju visā tīklā.

4. Secinājumi un gūtās atziņas

Eiropas mantojuma zīmes (EMZ) izvērtējumā par laikposmu no 2018. līdz 2024. gadam tika konstatēti gan panākumi, gan problēmas, kas sniedz svarīgas atziņas EMZ nākotnei. Konstatējumi virzīs EMZ nākamajā posmā, nodrošinot tās turpmākus panākumus un būtiskumu mainīgajā kultūras un politiskajā vidē.

Eiropas nozīmes kritērija stiprināšana. Būtisks izvērtējuma secinājums bija tas, ka ir grūti definēt "Eiropas nozīmi". Lai gan EMZ ir rezultatīvi pievērsusi uzmanību kultūras mantojuma objektiem, kas atspoguļo Eiropas vērtības, daudziem objektiem bija grūti skaidri parādīt, kā to mantojums ir saistīts ar plašāku Eiropas vēstījumu. Izvērtējumā tika ieteikti skaidrāki norādījumi pieteikumu iesniedzējiem un valstu koordinatoriem, arī praktiski piemēri un darbsemināri. Būtisks ieteikums bija ieviest divu posmu atlases procesu: pirmajā posmā tiktu novērtēta Eiropas nozīme, nodrošinot, ka tikai objekti, kas ir skaidri saistīti ar Eiropas mantojumu, sasniedz otro atlases posmu, kurā tiek vērtēti projektu priekšlikumi vai darbības plāni.

Digitālās iesaistes un piekļūstamības uzlabošana. Izvērtējumā arī uzsvērts, ka arvien lielāka nozīme ir digitālajai iesaistei, jo īpaši attiecībā uz gados jaunāku, tehnoloģijas labi pārzinošu auditoriju. Covid-19 pandēmija paātrināja pāreju uz digitālajām platformām, taču digitālo rīku

īstenošana dažādos objektos bija nevienmērīga. Dažos objektos ir veiksmīgi izveidota kvalitatīva digitālā pieredze, turpretī citiem trūkst resursu. Izvērtējumā Eiropas Komisija tika aicināta atbalstīt iekļaujoša un piekļūstama digitālā satura izveidi, arī mācību programmas mantojuma objektu pārvaldītājiem un digitālo rīku finansēšanas iespējas. Viens no galvenajiem ieteikumiem bija nodrošināt, ka digitālie resursi ir piekļūstami visām auditorijām, arī personām ar invaliditāti.

Atbalsts mazākiem objektiem un taisnīguma nodrošināšana. Vēl viens kritiski svarīgs konstatējums bija nelīdzsvarotība starp lielākiem un mazākiem objektiem, īpaši lauku apvidos, kas bieži saskārās ar finansiālām un administratīvām problēmām. Izvērtējumā tika ierosinātas spēju veidošanas programmas un mentorēšanas shēmas, lai atbalstītu mazākus objektus, palīdzot uzlabot to darbību un pamanāmību. EMZ objektu nevienmērīgais izvietojums (lielākajās valstīs ir vairāk objektu) liecina, ka ir vajadzīgi mērķtiecīgāki centieni, lai nodrošinātu, ka visas ES dalībvalstis, jo īpaši tās, kurām ir mazāk resursu, var pilnvērtīgi piedalīties.

Atgriezeniskās saites mehānismu un atlases procesa uzlabošana. Izvērtējumā tika konstatēts, ka pašreizējie atgriezeniskās saites mehānismi ir neefektīvi, it īpaši attiecībā uz noraidītajiem pieteikumiem. Daudzi objekti norādīja, ka saņem ierobežotu vai nepietiekamu atgriezeniskās saites informāciju, tāpēc ir grūti uzlabot turpmākos pieteikumus. Izvērtējumā tika ieteikts sniegt detalizētāku un personalizētāku atgriezeniskās saites informāciju, lai palīdzētu objektiem labāk izprast to trūkumus un uzlabot priekšlikumus. Tāpat arī divu posmu atlases process varētu palīdzēt uzlabot atlases procesa efektivitāti un kvalitāti.

Ilgtspēja un turpmākā izaugsme. Pieaugot EMZ objektu skaitam, izvērtējumā tika uzsvērts, ka ir vajadzīga ilgtspējīgāka sistēma, lai pārvaldītu arvien plašāko tīklu. Pārvaldības struktūras vienkāršošana un pietiekamu resursu nodrošināšana tika uzskatīta par būtisku, lai gūtu panākumus ilgtermiņā. Tiesisko regulējumu varētu arī pielāgot, lai nodrošinātu lielāku elastību objektu atlasē, atceļot noteikumu par vienu objektu valstī, lai mudinātu piedalīties vairāk dalībvalstu. Izvērtējumā tika ieteikti arī stingrāki uzraudzības mehānismi, lai novērtētu iniciatīvas ilgtermiņa ietekmi.

Sinerģija ar citām ES programmām. Izvērtējumā tika apzinātas iespējas panākt lielāku sinerģiju ar citām ES programmām, piemēram, "Radošā Eiropa", *Erasmus+* un "Eiropa pilsoņiem". Ciešāk saskaņojot EMZ ar šīm iniciatīvām, Eiropas Komisija varētu izveidot vienotu stratēģiju Eiropas kultūras mantojuma popularizēšanai, stiprinot saikni starp mantojuma objektiem un plašākām kultūras, izglītības un sociālajām iniciatīvām visā ES.

Nobeigumā var secināt, ka EMZ izvērtējums sniedz būtisku ieskatu par programmas progresu un potenciālu. Lai gan EMZ ir guvusi ievērojamus panākumus Eiropas mantojuma pamanāmības uzlabošanā un starpkultūru dialoga veicināšanā, joprojām pastāv problēmas saistībā ar Eiropas nozīmes noteikšanu, digitālo iesaisti un taisnīgumu visā tīklā. Pilnveidojot atlases procesu, uzlabojot digitālos rīkus un atbalstot mazākus objektus, EMZ var turpināt attīstīties, un tai var būt svarīga loma Eiropas kopīgā mantojuma un vērtību saglabāšanā un popularizēšanā.